

Міністерство освіти і науки України

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Факультет менеджменту, адміністрування та права

Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування

УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ БІЗНЕСОМ

Методичні вказівки

для семінарських і практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти денної та заочної форми навчання
спеціальності 073 «Менеджмент»

Харків 2024

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування

УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ БІЗНЕСОМ

Методичні вказівки
для семінарських і практичних занять
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти денної та заочної форми навчання спеціальності
073 «Менеджмент»

Затверджено
рішенням
Науково-методичної ради
факультету МАП
Протокол № 6
від 9.02.2024р.

УДК 658.152:330.322(072)
У-67

Схвалено
на засіданні кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Протокол № 7 від 27.02.2024р.

Рецензенти:

Ю. І. Данько, проректор з наукової роботи Сумського національного аграрного університету, д-р екон. наук, професор;

В. С. Ніценко, доктор економічних наук, професор кафедри підприємництва та маркетингу Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу.

У-67 **Управління венчурним бізнесом: методичні вказівки для семінарських і практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форми навчання спеціальності 073 «Менеджмент» / Упорядник: С.С. Ткачова – Харків: [б. в.], ДБТУ, 2024 – 38 с.**

Видання призначене для представлення програми семінарських і практичних занять з дисципліни «Управління венчурним бізнесом» за темами: сутність та значення венчурного бізнесу, основні суб'єкти венчурного бізнесу та їх взаємодія; венчурні підприємства, основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства; державна та недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в світі і в Україні; система управління венчурним підприємством; формування структури капіталу венчурного підприємства, управління ризиками у венчурному бізнесі; зовнішні схеми венчурного фінансування; стратегії у венчурному бізнесі; розвиток венчурного бізнесу в світі і в Україні.

Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання спеціальності 073 «Менеджмент».

УДК 658.152:330.322(072)

Відповідальна за випуск: Ю.М. Сагачко, канд. екон. наук, доцент

© Ткачова С. С., 2024

© ДБТУ, 2024

ЗМІСТ

Вступ	5
Структура навчальної дисципліни	6
Завдання для семінарських і практичних занять	8
<i>Семінарське заняття 1.</i> Тема 1 Сутність та значення венчурного бізнесу. Основні суб'єкти венчурного бізнесу та їх взаємодія	8
<i>Семінарське заняття 2.</i> Тема 2 Венчурні підприємства. Основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства	10
<i>Практичне заняття 1.</i> Тема 2 Венчурні підприємства. Основні етапи життєвого циклу у венчурного підприємства	11
<i>Семінарське заняття 3.</i> Тема 3 Державна і недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в світі	13
<i>Семінарське заняття 4.</i> Тема 4 Державна та недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в Україні	14
<i>Семінарське заняття 5.</i> Тема 5 Система управління венчурним підприємством	16
<i>Практичне заняття 2.</i> Тема 5 Система управління венчурним підприємством	18
<i>Семінарське заняття 6.</i> Тема 6 Венчурні інвестори: особливості вибору та залучення	19
<i>Практичне заняття 3.</i> Тема 6 Венчурні інвестори: особливості вибору та залучення	22
<i>Семінарське заняття 7.</i> Тема 7 Формування структури капіталу венчурного підприємства. Управління ризиками у венчурному бізнесі	22
<i>Практичне заняття 4.</i> Тема 7 Формування структури капіталу венчурного підприємства. Управління ризиками у венчурному бізнесі	25
<i>Семінарське заняття 8.</i> Тема 8 Зовнішні схеми венчурного фінансування	26
<i>Семінарське заняття 9.</i> Тема 9 Стратегії у венчурному бізнесі	28
<i>Практичне заняття 5.</i> Тема 9 Стратегії у венчурному бізнесі.	30
<i>Семінарське заняття 10.</i> Тема 10 Розвиток венчурного бізнесу в світі та в Україні	31
Методи контролю	34
Рекомендована література	35
Електронні інформаційні ресурси	36

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Управління венчурним бізнесом» є варіативною дисципліною для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої, що навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент» за освітньо-професійною програмою «Менеджмент».

Метою дисципліни є надання здобувачам ґрунтовних знань щодо теоретичних основ та практичних особливостей управління венчурним бізнесом в умовах глобалізаційних викликів.

Завдання вивчення дисципліни полягають у:

- засвоєнні основних понять та категорій венчурного бізнесу, ринкових суб'єктів та їх взаємодії;
- розумінні напрямів державного та недержавного регулювання венчурного бізнесу в Україні та в світі;
- засвоєнні теоретичних і практичних основ створення, функціонування та розвитку венчурних підприємств;
- розумінні особливостей пошуку, вибору та залучення венчурних інвесторів, формування етапів венчурного інвестування;
- формуванні здатностей здобувачів до аналізу системи управління венчурним підприємством як відкритою організацією; оцінювання ефективності зовнішніх схем венчурного фінансування; здійснення аналізу структури капіталу венчурного підприємства; оцінювання ризиків та невизначеності у здійсненні венчурного бізнесу, використанні методів управління ризиками; аналізу стратегій діяльності інвесторів у венчурному бізнесі; систематизації та визначення тенденцій розвитку венчурного бізнесу в світі та в Україні.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретико-методичні засади венчурного підприємництва, закономірності створення та управління венчурним бізнесом, напрями державного та недержавного регулювання венчурного бізнесу в світі і в Україні, практичний досвід успішного функціонування та розвитку венчурного бізнесу.

Робочою програмою дисципліни передбачено проведення за кожною темою семінарського заняття; проведення практичних занять передбачено за темами № 2, 5, 6, 7, 9. У методичних вказівках для проведення семінарських занять подано теоретичні відомості та ключові терміни, питання для обговорення, тематику наукових доповідей. Для проведення практичних занять передбачено аналітичні, експертні та творчі завдання, під час виконання яких майбутні менеджери зможуть сформувати важливі компетенції.

Структура навчальної дисципліни

Назва розділів та тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота
		усього	в тому числі					усього	в тому числі			
лекції			лабораторні	практичні	лекції				лабораторні	практичні		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Основи венчурного бізнесу												
Тема 1. Сутність та значення венчурного бізнесу. Основні суб'єкти венчурного бізнесу та їх взаємодія	10	4	2		2	6	12	2	1		1	10
Тема 2. Венчурні підприємства. Основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства	14	8	4		4	6	14	2	1		1	12
Тема 3. Державна і недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в світі	10	4	2		2	6	12					12
Тема 4. Державна та недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в Україні	10	4	2		2	6	12					12
Розділ 2. Основи венчурного менеджменту												
Тема 5. Система управління венчурним підприємством	12	6	2		4	6	12	2	1		1	10
Тема 6. Венчурні інвестори: особливості вибору та залучення	14	8	4		4	6	12	2	1		1	10
Тема 7. Формування структури капіталу венчурного підприємства. Управління ризиками у венчурному бізнесі	14	8	4		4	6	12	2	1		1	10
Тема 8. Зовнішні схеми венчурного фінансування	10	4	2		2	6	10,5	0,5	0,5			10
Тема 9. Стратегії у венчурному бізнесі	14	8	4		4	6	11,5	1,5	0,5		1	10
Тема 10. Розвиток венчурного бізнесу в світі та в Україні	12	6	4		2	6	12					12
Всього годин	120	60	30		30	60	120	12	6		6	108

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
1	Сутність та значення венчурного бізнесу. Основні суб'єкти венчурного бізнесу та їх взаємодія	2	1
2	Венчурні підприємства. Основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства	2	1
3	Державна і недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в світі	2	
4	Державна та недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в Україні	2	
5	Система управління венчурним підприємством	2	
6	Венчурні інвестори: особливості вибору та залучення	2	
7	Формування структури капіталу венчурного підприємства. Управління ризиками у венчурному бізнесі	2	1
8	Зовнішні схеми венчурного фінансування	2	
9	Стратегії у венчурному бізнесі	2	1
10	Розвиток венчурного бізнесу в світі та в Україні	2	
	Разом	20	4

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
2	Венчурні підприємства. Основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства	2	
5	Система управління венчурним підприємством	2	1
6	Венчурні інвестори: особливості вибору та залучення	2	1
7	Формування структури капіталу венчурного підприємства. Управління ризиками у венчурному бізнесі	2	
9	Стратегії у венчурному бізнесі	2	
	Разом	10	2

ЗАВДАННЯ ДЛЯ СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

РОЗДІЛ 1. ОСНОВИ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ

ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ. ОСНОВНІ СУБ'ЄКТИ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1

Мета: формування знань щодо основних понять та категорій венчурного бізнесу, ринкових суб'єктів та їх взаємодії.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурне підприємництво – це ініціативна ризикова діяльність, яка фінансується за допомогою залучення венчурного капіталу й спрямована на значне зростання ринкових вартостей проінвестованих об'єктів, у тому числі через отримання, використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних технологій, товарів, послуг.

Венчурний бізнес – це сфера підприємницької діяльності, пов'язана з реалізацією ризикових інноваційних проєктів, ризикових інвестицій головним чином у сфері науково-технічних новинок.

Венчурні інвестори – це постачальники венчурного капіталу. До них належать індивідуальні інвестори, які можуть самотійно вкладати власні кошти в інноваційні підприємства, та інституційні інвестори.

Венчурні інноваційні організації – це організації, які безпосередньо займаються науково-технічними дослідженнями, розробкою новинок та їх комерціалізацією.

Венчурний капітал – це довгострокові прямі фінансові інвестиції пайового характеру, які вкладають переважно на 3–7 років індивідуальні й інституційні інвестори для створення та розвитку молодих інноваційних підприємств, автономних підрозділів або відокремлених дочірніх підприємств великих компаній, фінансування їхньої реконструкції та модернізації в обмін на частки власності таких підприємств, що переважно менші за контрольні пакети акцій, але водночас забезпечують інвесторам права управління проінвестованими підприємствами та фінансового контролю за цільовим використанням коштів з метою реалізації потенціалів зростання підприємств-реципієнтів, збільшення їхньої ринкової вартості та виходу інвесторів з бізнесу через продаж своїх часток власності.

Венчурний капіталіст – це керівник венчурного фонду, який заключає

угоди з інвесторами та підприємствами, володіє необхідними знаннями та досвідом у сфері венчурного інвестування та користується величезним авторитетом у інвесторів.

Основними ринковими суб'єктами венчурного бізнесу є: інститути спільної фінансової підтримки, корпоративний капітал, наукова сфера, приватний бізнес.

Питання для обговорення

1. Визначте сутність поняття "венчурне підприємництво".
2. Визначте різницю у поняттях «венчурного підприємництва» та «венчурного бізнесу».
3. Що відноситься до суб'єктів і об'єктів венчурного бізнесу? Як вони взаємодіють між собою?
4. Хто належить до венчурних інвесторів і яку роль вони виконують у венчурному бізнесі?
5. Які організації формують венчурну інноваційну інфраструктуру?
6. Які характеристики мають венчурні підприємства?
7. Охарактеризуйте поняття "венчурний капітал". Які функції він виконує?
8. Які ключові особливості та переваги має венчурний бізнес?
9. Чи схожі між собою поняття «венчурних проєктів» та «венчурних програм»?
10. Які основні етапи можна виділити під час здійснення венчурної діяльності?
11. Які основні ринкові суб'єкти взаємодіють між собою у сфері венчурного бізнесу? Наведіть їх характеристики.
12. Що таке «інститут спільного інвестування» і які типи таких інститутів визначаються?
13. Яку роль у венчурному бізнесі відіграють компанії з управління активами? Які функції вони виконують?
14. Хто такі венчурні капіталісти та які основні завдання вони виконують?

Тематика наукових доповідей

1. Становлення та розвиток венчурного бізнесу в світі.
2. Становлення та розвиток венчурного бізнесу в Україні.
3. Інститути спільного інвестування в Україні: визначення, типи, особливості функціонування та розвитку.
4. Конференції, семінари, венчурні ярмарки як основні форми зустрічі інноваційних підприємців, венчурних капіталістів та венчурних інвесторів.
5. Роль венчурного бізнесу у розвитку економік провідних країн світу.

ТЕМА 2.
ВЕНЧУРНІ ПІДПРИЄМСТВА.
ОСНОВНІ ЕТАПИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВЕНЧУРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2

Мета: формування знань теоретичних аспектів, пов'язаних зі створенням, функціонуванням та розвитком венчурних підприємств.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурні підприємства – це молоді інноваційні підприємства, відокремлені підрозділи або дочірні підприємства великих компаній, науково-технічні об'єднання підприємств, які мають потенціали зростання і залучають венчурний капітал з метою реалізації інноваційних проєктів, модернізації і/або технічного переоснащення підприємств, виведення на ринок нових продуктів (робіт, послуг), що сприяє значному збільшенню ринкових вартостей проінвестованих підприємств.

За способом створення та джерелами фінансування венчурні підприємства поділяються на: внутрішні венчури, ризикові групи та відділи компаній, зовнішні венчури, незалежні венчури.

Малі інноваційні підприємства (МІП) є основою інноваційного підприємництва, технологічними лідерами в галузях економіки, що зароджуються та відкривають нові сегменти ринку, розвивають нові виробництва, створюють нові технології, підвищують наукомісткість і конкурентоспроможність виробництва і таким чином сприяють формуванню нових технологічних укладів. Важлива роль МІП проявляється у: створенні нових робочих місць; впровадженні нових товарів і послуг; задоволенні потреб великих підприємств; забезпеченні споживачів спеціальними товарами та послугами.

За характером поєднання виробництва та науки виділяють малі інноваційні підприємства наукового, виробничого та змішаного профілю.

Серед малих організаційних форм, що підсилюють інтенсифікацію інноваційного процесу, важливого значення набувають такі фірми: венчурні; інжинірингові; впроваджувальні, профіт-центри, спін-компанії («spin-off») та «spin-out»).

Життєвий цикл венчурної фірми містить 8 основних етапів: 1) НДДКР; 2) залучення інвестора; 3) запуск; 4) початкове зростання; 5) прискорене зростання; 6) стає зростання; 7) зрілість; 8) вихід інвестора. З урахуванням потреб у капіталі, венчурні підприємства мають 7 основних етапів життєвого циклу.

Питання для обговорення

1. Визначте сутність поняття «венчурне підприємство».
2. Які відмінні характеристики має венчурне підприємство, у порівнянні з підприємством, яке займається традиційним бізнесом?
3. Охарактеризуйте загальну класифікацію венчурних підприємств. За якими класифікаційними ознаками та видами венчурні підприємства схожі з традиційними підприємствами? Які ознаки і види венчурних підприємств кардинально відрізняють їх від традиційних підприємств?
4. Охарактеризуйте класифікацію венчурних підприємств за способом створення та джерелами фінансування.
5. Визначте особливості форм організування венчурної інноваційної діяльності.
6. Охарактеризуйте малі інноваційні підприємства. Наведіть їх сильні та слабкі сторони.
7. Як можна класифікувати малі інноваційні підприємства? Охарактеризуйте види малих інноваційних підприємств.
8. Охарактеризуйте проблеми розвитку малих інноваційних підприємств в Україні та напрями їх вирішення. Чи спричинило повномасштабне російське вторгнення в Україну виникнення нових складних проблем, пов'язаних з розвитком малих інноваційних підприємств?
9. Охарактеризуйте основні етапи життєвого циклу венчурного підприємства. Які існують підходи до визначення етапів життєвого циклу венчурного підприємства?

Тематика наукових доповідей

1. Венчурні підприємства в Україні: особливості створення, функціонування та розвитку.
2. Міжнародний досвід успішної діяльності та розвитку венчурних підприємств.
3. Роль малих інноваційних підприємств у розвитку економіки України.
4. Світовий досвід успішної діяльності малих інноваційних підприємств.

ТЕМА 2. ВЕНЧУРНІ ПІДПРИЄМСТВА. ОСНОВНІ ЕТАПИ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Мета: формування знань практичних аспектів та особливостей створення, функціонування та розвитку венчурних підприємств.

Завдання 1. З відкритих джерел здійсніть збір та систематизацію статистичної інформації щодо кількості венчурних (інноваційних) підприємств в Україні за видами, роками, галузями економіки. Зробіть висновки щодо позитивних або негативних тенденцій. Розробіть пропозиції щодо активного розвитку венчурних (інноваційних) підприємств в Україні.

Завдання 2. Здійсніть порівняльний аналіз основних етапів життєвого циклу венчурного підприємства та виробничо-торговельного підприємства. Зробіть висновки щодо необхідності створення різних умов для успішного функціонування та розвитку обраних для порівняння підприємств.

Завдання 3. Вивчіть досвід організації та розвитку українських стартапів (відео за посиланням: Дев'ять місяців жив на кухні. Бізнес з нуля. <https://www.youtube.com/watch?v=pYnHoIJ93QM>). Оцініть інноваційні ідеї підприємців, наявність чинників та умов, які сприяли та/або стримували реалізацію ідей. Які джерела капіталу використовували підприємці? Чи сподобались Вам інноваційні ідеї? Щоб Ви могли поради́ти підприємцям для розвитку бізнесів?

Завдання 4. Сформуйте характеристику суб'єкта венчурного бізнесу. Для аналізу оберіть в інтернеті діюче вітчизняне або зарубіжне підприємство (мале інноваційне підприємство, велику компанію з венчурним підрозділом і т. п.). Інформацію внесіть до таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика венчурного підприємства

<i>Показник</i>	<i>Характеристика</i>
Вид підприємства	
Назва підприємства	
Галузь / сфера діяльності підприємства	
Короткий опис діяльності підприємства	
Об'єкт діяльності підприємства	
Взаємодія підприємства з іншими суб'єктами	
Значення діяльності підприємства на глобальному / національному рівні	
Інша інформація про діяльність підприємства	

ТЕМА 3. ДЕРЖАВНА І НЕДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В СВІТІ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3

Мета: розуміння напрямів державного та недержавного регулювання венчурного бізнесу в світі.

Теоретичні відомості та ключові терміни

В умовах динамічного і мінливого середовища функціонування виникає жорстка конкуренція на світовому ринку за здобуття глобальних конкурентних переваг між передовими країнами, такими як США, Японія, та Західною Європою, що ґрунтується на формуванні глобальних конкурентних переваг на основі активізації наукової та інноваційної діяльності.

Венчурний бізнес є одним із найважливіших складників інноваційного процесу та перспективним механізмом економічної стабілізації держави, феномен розвитку якого пов'язаний із пріоритетним функціонуванням високотехнологічних та ризикованих галузей. Передові країни світу вже підтвердили ефективність і результативність венчурного бізнесу.

Механізм державного регулювання діяльності венчурного бізнесу є сукупністю форм, методів, засобів впливу на економіку, які склалися між суб'єктами та об'єктами регулювання в процесі визначення та реалізації цілей. Держави координують та стимулюють цикл «ідея-ринок», що сприяє прискоренню виведення на ринок технологічно-інноваційних розробок, за допомогою впровадження сучасного інноваційного механізму та реалізації державних програм в напрямку розвитку венчурного бізнесу.

За функціональною структурою механізм державного регулювання венчурного бізнесу включає такі важелі, як: техніко-технологічні, соціально-економічні, адміністративно-правові, фінансові методи тощо.

Незважаючи на суттєві відмінності у механізмах та методах державної підтримки та стимулювання венчурного бізнесу у різних країнах світу, можна виділити низку типових функцій як за змістом, так і за характером впливу на суб'єктів венчурного бізнесу. Так, за змістом експерти поділяють їх на: законодавчі (нормативні), організаційні та фінансово-економічні (фінансові). За характером впливу методи фінансового напрямку поділяються на прямі і опосередковані.

У країнах світових лідерів у сфері інноваційних розробок – США, Великобританії, Франції, Німеччині, Італії, Японії використовуються різні методи фінансово-економічного стимулювання розвитку венчурного бізнесу.

Виділяють європейську, американську, японську моделі державної підтримки і розвитку венчурної діяльності малого та середнього бізнесу.

Недержавна підтримка розвитку венчурного бізнесу в світі здійснюється

такими професійними об'єднаннями як асоціації: Британська Асоціація Венчурного Капіталу – British Venture Capital Association (BVCA); Європейська Асоціація Венчурного Капіталу – European Venture Capital Association (EVCA).

Питання для обговорення

1. Які напрями державної підтримки венчурного бізнесу сформовано у провідних країнах світу? Наведіть їх основні характеристики.

2. Порівняйте методи державного фінансово-економічного стимулювання розвитку венчурного бізнесу у провідних країнах світу. Які методи можна порадити для використання в Україні?

3. Охарактеризуйте типові заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності середнього та малого бізнесу в провідних країнах світу. Які заходи можна використовувати в Україні?

4. Які моделі державної підтримки та розвитку малого та середнього венчурного бізнесу використовуються в світі? Визначте їх відмінні риси. Яка модель використовується або може використовуватись в Україні?

5. Визначте особливості недержавної підтримки розвитку венчурного бізнесу Британської асоціації венчурного капіталу. Якими є основна мета, завдання та принципи діяльності Асоціації?

6. Якими є основні стратегічні завдання Європейської асоціації венчурного капіталу?

Тематика наукових доповідей

1. Досвід державної підтримки та розвитку венчурного бізнесу в США.

2. Досвід державної підтримки та розвитку венчурного бізнесу в Японії.

3. Досвід державної підтримки та розвитку венчурного бізнесу в Ізраїлі.

4. Досвід державної підтримки та розвитку венчурного бізнесу у Великобританії.

5. Досвід державної підтримки та розвитку венчурного бізнесу в Німеччині.

ТЕМА 4.

ДЕРЖАВНА ТА НЕДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4

Мета: розуміння напрямів державного та недержавного регулювання венчурного бізнесу в Україні.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурний бізнес тісно пов'язаний з інтелектуальною власністю, інноваціями та інвестиціями. Враховуючи цей зв'язок, необхідно зазначити, що в Україні функціонування та розвиток венчурного бізнесу здійснюється відповідно до національних стратегій і законів України: Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025 років, Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, Закон України «Про інвестиційну діяльність», Закон України «Про інноваційну діяльність», Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Закон України «Про інститути спільного інвестування», Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності».

В Україні підтримку функціонування та розвитку інтелектуальної власності та інновацій, до яких відноситься венчурний бізнес, здійснюють спеціалізовані державні організації: Державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ), Центр підтримки технологій та інновацій – Technology and Innovation Support Center (TISC), Управління патентно-інформаційних послуг Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (УІВ), Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДІФКУ), Український фонд стартапів (УФС).

В Україні державна підтримка венчурного бізнесу здійснюється *за трьома напрямками* – *нормативним, організаційним та фінансовим*.

Недержавну підтримку функціонування та розвитку венчурного бізнесу в Україні здійснюють професійні асоціації та фонди: Українська асоціація венчурного та приватного капіталу – (Ukrainian Venture Capital & Private Equity Association – UVCA), Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ) Український соціальний венчурний фонд (УСВФ).

Питання для обговорення

1. Які стратегічні та правові підстави для розвитку інтелектуальної власності та інновацій сформовано в Україні?
2. Які Стратегії розвитку сфер інтелектуальної власності та інноваційної діяльності у теперішній час діють в Україні? Наведіть стислі характеристики Стратегій.
3. Які Закони України регулюють інвестиційну, інноваційну діяльність в країні, сферу інтелектуальної власності?
4. Чи є необхідним прийняття Стратегій і Законів, спрямованих на розвиток венчурного бізнесу в Україні?
5. Як здійснюється державна підтримка функціонування та розвитку інтелектуальної власності та інновацій в Україні?
6. Які спеціалізовані державні організації здійснюють державну

підтримку функціонування та розвитку інтелектуальної власності та інновацій в Україні? Які функції виконують ці організації? Чи відбуваються зміни в діяльності цих організацій? Які державні організації необхідно створити в Україні для підтримки та розвитку венчурного бізнесу в Україні?

7. Охарактеризуйте напрями державної підтримки розвитку венчурного бізнесу в Україні. Зробіть порівняльний аналіз цих напрямів з напрямками провідних країн світу. З реалізацією яких напрямів виникають найбільші складнощі в країні (за відгуками українських підприємців та бізнесменів)?

8. Охарактеризуйте особливості діяльності Української асоціації венчурного та приватного капіталу.

9. Яку організаційну структуру управління має Українська асоціація інвестиційного бізнесу? Які цілі та повноваження вона реалізує?

10. Які основні напрями діяльності здійснює Український соціальний венчурний фонд?

Тематика наукових доповідей

1. Проблеми та перспективи розвитку державної підтримки венчурного бізнесу в Україні.

2. Проблеми та перспективи розвитку недержавної підтримки венчурного бізнесу в Україні.

3. Перспективи підготовки висококваліфікованих фахівців для сфери венчурного бізнесу України.

4. Перспективи розвитку інноваційної інфраструктури для розвитку венчурного бізнесу України.

5. Перспективи розвитку культури венчурного підприємництва в Україні.

РОЗДІЛ 2.

ОСНОВИ ВЕНЧУРНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

ТЕМА 5.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5

Мета: вивчення теоретичних аспектів щодо формування системи управління венчурним підприємством як відкритою організацією.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурне підприємство є відкритою організацією, на діяльність якої впливають *зовнішні, внутрішні та випадкові чинники*.

Венчурний менеджмент – це цілеспрямований вплив на колектив працівників або окремих виконавців з метою забезпечення процесу створення та комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних технологій, товарів, послуг, забезпечення досягнення визначених цілей організації, управління інноваційними ризиковими проєктами венчурних підприємств.

До системи венчурного менеджменту належать підсистеми: ефективність функцій управління (планування (місія, цілі, інноваційна політика, стратегії розвитку); організування (адаптивність організаційної структури до зовнішнього середовища); мотивування; контролювання та регулювання венчурної діяльності; ефективність використання методів менеджменту; ефективність венчурних управлінських рішень; ефективність інформаційного забезпечення та комунікацій на підприємстві; фахових і лідерських вмінь венчурних менеджерів тощо.

Особливості венчурного менеджменту можна визначити на підставі його порівняльного аналізу з корпоративним менеджментом за такими ознаками, як: загальне та інноваційне спрямування; підхід до управління інноваційними проєктами; інформаційне забезпечення процесу менеджменту; прогнозованість результатів, управління ризиками та змінами в організації; використання чинників виробництва; мотивування працівників компанії; організаційна структура управління; прийняття управлінських рішень; умови досягнення позитивних результатів; критерії успіху інноваційної діяльності; джерела фінансування діяльності; головний фінансовий показник ефективності.

Ефективність венчурної діяльності – це вигоди, які отримують суб'єкти венчурної діяльності, а також суспільство, галузі економіки, держава від здійснення такої діяльності.

Існують такі види показників ефективності венчурної діяльності: показники ефективності для винахідника (венчурного підприємця); показники економічної ефективності венчурного підприємства; показники маркетингової, виробничо-збутової (ресурсної) ефективності; показники соціальної ефективності; показники ефективності венчурного інвестування для індивідуальних інвесторів (бізнес-ангелів).

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте венчурне підприємство як відкриту організацію. Які чинники впливають на діяльність венчурних підприємств в Україні?
2. Визначте сутність поняття «венчурний менеджмент».
3. Які підсистеми входять до складу системи венчурного менеджменту підприємства? Наведіть їх характеристики.
4. Чи відрізняються підсистеми венчурного менеджменту від підсистем традиційного менеджменту підприємств? Відповідь обґрунтуйте, наведіть приклади.
5. Зробіть порівняльну характеристику венчурного та корпоративного

менеджменту. Зробіть висновки про особливості венчурного менеджменту.

6. Охарактеризуйте систему показників ефективності венчурної діяльності. Обґрунтуйте зв'язок системи показників ефективності венчурної діяльності з системою венчурного менеджменту.

7. Сформууйте вимоги до успішних топ-менеджерів венчурних підприємств.

Тематика наукових доповідей

1. Методи стратегічного аналізу зовнішнього середовища венчурних підприємств.

2. Міжнародний досвід ефективного управління венчурними підприємствами.

3. Український досвід ефективного управління венчурними підприємствами.

4. Система венчурного менеджменту: унікальність та ризики.

ТЕМА 5.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Мета: формування здатності до аналізу системи управління венчурним підприємством як відкритою організацією.

Завдання 1. Оберіть венчурне підприємство. Здійсніть стратегічний аналіз впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на функціонування та розвиток обраного підприємства за методом SWOT-аналізу. Визначте стратегічні альтернативи розвитку венчурного підприємства.

Завдання 2. Оберіть українську або закордонну венчурну компанію. За відкритою інформацією оцініть систему менеджменту компанії за ефективністю її складових підсистем. Зробіть висновки про рівень системи менеджменту обраної компанії. Розробіть пропозиції, спрямовані на утримання високих позицій компанії або про підвищення ефективності управління.

Завдання 3. Вивчіть досвід організації та розвитку українського стартапу (відео за посиланням: Від безпритульного до мультимільонера. Ігор Фостенко. | BigMoney #119 <https://www.youtube.com/watch?v=ejvSL90eV8U>). Оцініть інноваційні ідеї підприємця, наявність чинників та умов, які сприяли та/або стримували реалізацію ідей. Які джерела капіталу використовував підприємець? Як підприємець вирішував складні проблеми на міжнародному

рівні? Чи сподобалась Вам інноваційна ідея? Щоб Ви могли порадижити підприємцю для подальшого успішного розвитку бізнесу?

Завдання 4. Ви – венчурний підприємець. Яку актуальну для теперішнього часу інноваційну ідею Ви могли би запропонувати для реалізації? Які джерела венчурного капіталу можна було б залучити для інвестування проекту? Як була б побудована система венчурного менеджменту та венчурної діяльності Вашого проекту (компанії)?

ТЕМА 6. ВЕНЧУРНІ ІНВЕСТОРИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ТА ЗАЛУЧЕННЯ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6

Мета: розуміння особливостей пошуку, вибору та залучення венчурних інвесторів, формування етапів венчурного інвестування.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурний інвестор – це відокремлений учасник ринку або один з учасників венчурного фонду, який укладає угоди. Такі фонди інвестори створюють, формуючи загальний портфель і втілюючи в життя політику диверсифікації ризиків.

До індивідуальних венчурних інвесторів належать бізнес-ангели – переважно фінансово успішні приватні неформальні інвестори (успішні підприємці, менеджери, фахівці у сфері бізнесу), які вкладають свої кошти, знання, досвід у молоді маловідомі науково-технологічні (інноваційні) підприємства в обмін на частину власності таких підприємств. У венчурному бізнесі виділяють різні види бізнес-ангелів.

Інституційні інвестори – це юридичні особи (підприємства, страхові та пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні банки, державні органи та установи та ін.), які вкладають кошти у венчурні фонди, послуговуючись колегіальним рішенням своїх керівних органів.

Венчурний фонд – це спеціалізований фонд на інвестуванні в нові підприємства, для яких характерна і висока дохідність, і достатньо високий рівень ризику.

Венчурні фонди класифікують за різними ознаками: залежно від організаційної форми; залежно від юридичного статусу; залежно від масштабу діяльності; за ступенем диверсифікації активів; за порядком здійснення діяльності; залежно від джерел формування венчурного капіталу; залежно від досвіду роботи фонду.

Венчурний капіталіст – це посередник між інституційними інвесторами і підприємцем-інноватором. Венчурний капіталіст очолює і керує венчурним фондом. Венчурних капіталістів класифікують на такі види: торговці-банкіри, «чарівники», виробники, «свахи», «ринкові садівники».

З метою оптимального вибору потенційного інвестора для засновників венчурного підприємства доцільно застосовувати методику оцінювання привабливості індивідуальних інвесторів та вибору кращого за допомогою інтегрального показника інвестиційної сумісності. Таку оцінку необхідно проводити за всіма потенційними інвесторами. Венчурні підприємства можуть здійснювати пошук інвесторів через асоціації "ангелів", клуби венчурного капіталу, електронні системи баз даних мереж бізнес-ангелів.

Венчурне інвестування здійснюється, як правило, у 2 етапи. 1 етап – акумуляція засобів з різноманітних джерел корпорацій, пенсійних фондів, страхових компаній, приватних іноземних інвесторів, банків і формування фондів венчурного капіталу; 2 етап – розподіл коштів фонду серед відібраних після експертизи інноваційних проєктів.

Українська асоціація венчурного бізнесу виділяє такі *основні етапи венчурного фінансування за ступенем розвитку венчурної компанії*: стартове (Seed, Start-up); в період розвитку компанії (Early-Stage, Expansion); при реалізації певної операції (IPO, MBO); інші.

Венчурне фінансування передбачає виконання низки етапів: 1) моніторинг актуальних трендів на ринку інновацій, актуальних запитів споживачів, перспективних ринків, економік; 2) генерація (потік) угод; 3) початковий відбір інвестиційних пропозицій; 4) оцінка проєкту та детальна перевірка; 5) структурування угоди; 6) післяінвестиційна діяльність; 7) виведення коштів або вихід.

Питання для обговорення

1. Визначте сутність поняття «венчурний інвестор».
2. Охарактеризуйте індивідуальних та інституційних інвесторів.
3. Хто такі бізнес-ангели? Які види бізнес-ангелів виділяють у венчурному бізнесі залежно від їх фінансової спроможності та пріоритетів? Наведіть їх основні характеристики.
4. Якими можуть бути переваги та недоліки роботи з бізнес-ангелами?
5. Хто такі інституційні інвестори? Які характеристики вони мають? У яких формах можуть виступати?
6. Як у венчурному бізнесі визначають сутність поняття «венчурний фонд»? Який підхід до визначення Ви вважаєте більш прийнятним? Чи можливе поєднання підходів?
7. За якими ознаками класифікують венчурні фонди? Які типи венчурних фондів виділяють?
8. Хто такі венчурні капіталісти? Якими видами діяльності вони займаються?

9. Які види венчурних капіталістів виділяють у венчурному бізнесі? У чому полягають відмінності кожного виду?

10. Охарактеризуйте особливості функціонування венчурних фондів.

11. Визначте особливості пошуку та вибору венчурних інвесторів.

12. Охарактеризуйте процес венчурного інвестування на різних етапах життєвого циклу підприємства.

Тематика наукових доповідей

1. Досвід найбільш успішних бізнес-ангелів в світі і в Україні.

2. Досвід найбільш успішних венчурних фондів в світі і в Україні.

3. Досвід найбільш успішних венчурних капіталістів в світі і в Україні.

4. Досвід найбільш успішних венчурних інноваційних проєктів (стартапів) в світі і в Україні.

ТЕМА 6.

ВЕНЧУРНІ ІНВЕСТОРИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ ТА ЗАЛУЧЕННЯ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Мета: формування здатності до пошуку, вибору та залучення венчурних інвесторів, формування етапів венчурного інвестування.

Завдання 1. Оберіть відомого українського або закордонного бізнес-ангела. Сформууйте його характеристику за наведеними орієнтовними питаннями, перелік яких можете розширити. Інформацію внесіть до таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Характеристика бізнес-ангела (вказати прізвище, ім'я)

<i>Запитання</i>	<i>Відповідь</i>
Коротке знайомство з бізнес-ангелом (з якої країни, яка освіта, вік і т. п.)	
Коли розпочав свою діяльність, як бізнес-ангел?	
В які галузі / сфери / бізнеси, здебільшого, інвестує?	
До якого типу бізнес-ангелів належить?	
Найяскравіші приклади здійснених інвестицій	
Інше (обсяги здійснених інвестицій / інша цікава інформація: думки, вислови бізнес-ангела, які має улюблені справи та ін.)	

Завдання 2. Проведіть порівняльний аналіз результатів діяльності венчурних фондів України (публікації за посиланням: Венчурні фонди України <https://forbes.ua/ratings/10-venchurnikh-fondiv-09042021-1321>). Результати порівняльного аналізу оформіть у таблиці 6.1. За відкритою в інтернеті новою інформацією сформууйте характеристики трійки лідерів венчурних фондів за рейтингом.

Таблиця 6.2

Рейтинг венчурних фондів України

<i>Місце в рейтингу</i>	<i>Назва фонду</i>	<i>Керівні партнери</i>	<i>Обсяг фонду</i>	<i>Середній чек</i>	<i>Кількість угод</i>	<i>Вартість портфеля</i>

Завдання 3. Вивчіть досвід роботи українського венчурного капіталіста (відео за посиланням: Вікторія Тігіпко. Про венчурний бізнес, фестиваліне кіно і стратегію TA Ventures |Big Money #37 <https://www.youtube.com/watch?v=B6678B0h3vo>). Оцініть рівень відповідальності та ризиків у роботі венчурного капіталіста. Яким вимогам повинен відповідати успішний венчурний капіталіст? Які галузі та сфери діяльності є пріоритетними для венчурного фонду, яким керує В. Тігіпко? Які навички та компетенції є найважливішими для успішних венчурних капіталістів?

ТЕМА 7.

ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ВЕНЧУРНОГО ПІДПРИЄМСТВА. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 7

Мета: вивчення теоретичних аспектів щодо формування структури капіталу та управління ризиками венчурного підприємства.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурний капітал – це якісно новий спосіб інвестування коштів великих компаній, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику.

Особливості функціонування венчурного капіталу: неперервний зв'язок з інноваційною і науково-технічною діяльністю, ризикованість, органічний зв'язок з людським ресурсом, поетапне фінансування нововведень.

Основні джерела венчурного капіталу: корпоративний венчурний капітал, приватні інвестори, прибуток венчурних фондів, що реінвестуються в інноваційні проекти, інвестиційні компанії малого бізнесу, «зовнішні» венчурні фонди, зарубіжні інвестори, страхові компанії, банки, «незалежні» венчурні фонди, вільні фінансові ресурси пенсійних, благодійних фондів, державні структури.

Альтернативні джерела фінансування венчурних підприємств: брідж-фінансування (bridge financing), ноти, конвертовані ноти, венчурний лізинг.

Виокремлюють три підходи до формування структури капіталу венчурного підприємства, а відтак – і різні види та класи цінних паперів, які можуть одержувати венчурні капіталісти. Перший підхід передбачає використання лише звичайних акцій для всіх категорій інвесторів. Другий підхід полягає у використанні венчурними капіталістами привілейованих конвертованих акцій, а для бізнес-"ангелів" та засновників передбачено звичайні акції. Третій підхід венчурного фінансування зумовлює використання венчурними капіталістами звичайних і привілейованих акцій у поєднанні.

Венчурні ризики – це імовірності втрат, які можуть виникнути у процесі виробництва, розробки та впровадження інноваційної продукції (товарів, робіт, послуг), і не принесуть очікуваних ефектів через дію суб'єктивних, об'єктивних та суб'єктивно-об'єктивних чинників під час здійснення венчурної інноваційної діяльності.

Під час визначення ризиків у венчурному бізнесі необхідно враховувати інтереси двох сторін: по-перше, ризик з позиції інвестора, який вкладає кошти у венчурний інноваційний проект, а по-друге, ризик підприємства, що реалізує розглянутий проект. Досягнення рівноваги між цими сторонами можливо за відповідного розвитку інфраструктури й обліку ризиків обома учасниками проекту.

Українські та закордонні науковці класифікують венчурні ризики за низкою ознак. У наукових джерелах наводяться характеристики різних видів загальних, внутрішніх і ситуаційних венчурних ризиків. Ситуаційні венчурні ризики поділяються на ризики, які характерні для всіх етапів залучення венчурних інвестицій, та ризики, які виникають на певних етапах венчурного інвестування .

Модель управління ризиками у венчурному бізнесі передбачає, що під час здійснення поточної діяльності проводиться аналіз ринку, оцінювання, визначення рівня та прийняття ризику. За умов неприйняття ризику передбачається застосування методів його мінімізації. Для венчурних підприємств та венчурних інвесторів пропонуються різні методи мінімізації ризику.

У науковій літературі пропонуються різні методи управління ризиками, які можна використовувати у венчурному бізнесі: методи ухилення від ризику, локалізації, дисипації, компенсації ризику.

Питання для обговорення

1. Порівняйте сутність поняття «венчурний капітал» за різними науково-практичними підходами. Який з підходів Ви вважаєте більш прийнятним? Чи можливо поєднання підходів?
2. Охарактеризуйте основні джерела венчурного капіталу.
3. Які особливості функціонування венчурного капіталу визначають науковці та практики?
4. За якими характеристиками відрізняються венчурний і традиційний капітал?
5. Охарактеризуйте альтернативні джерела фінансування венчурних підприємств.
6. Зробіть порівняльний аналіз існуючих підходів до формування структури капіталу венчурного підприємства. Визначте переваги та недоліки підходів для венчурного підприємця та венчурного капіталіста.
7. Що таке венчурні ризики? Визначте їх принципові відмінності від інших видів ризиків.
8. За якими ознаками класифікують венчурні ризики? Які види ризиків виділяють?
9. За якими ознаками класифікують загальні венчурні ризики? Які види ризиків виділяють? Наведіть стислі характеристики різновидів венчурних ризиків.
10. За якими ознаками класифікують внутрішні венчурні ризики? Які види ризиків виділяють? Наведіть стислі характеристики різновидів венчурних ризиків.
11. За якими ознаками класифікують ситуаційні венчурні ризики? Які види ризиків виділяють? Наведіть стислі характеристики різновидів венчурних ризиків.
12. Охарактеризуйте модель управління венчурними ризиками.
13. Охарактеризуйте методи управління венчурними ризиками.

Тематика наукових доповідей

1. Основні джерела венчурного капіталу: досвід провідних країн світу.
2. Альтернативні джерела фінансування венчурних підприємств: види та характеристика.
3. Моделі управління ризиками у венчурному бізнесі: характеристика та особливості.
4. Методи управління ризиками у венчурному бізнесі: види методів та успішні кейси їх використання на практиці.

ТЕМА 7.
ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ ВЕНЧУРНОГО
ПІДПРИЄМСТВА. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ВЕНЧУРНОМУ
БІЗНЕСІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Мета: формування здатності до здійснення аналізу структури капіталу венчурного підприємства.

Завдання 1. Технологічні проекти постійно шукають інвестиції для розвитку. Засновниками проектів та їх менеджерами розглядаються всі можливі джерела капіталу. Технологічному проекту необхідно обрати одне із запропонованих джерел, вивчивши їх сутність, переваги та недоліки. Серед альтернативних джерел капіталу розглядаються: грантове фінансування, краудфандинг, венчурне інвестування, бутстрепінг. Для виконання завдання необхідно заповнити таблиця 7.1. та зробити висновок щодо обрання одного з альтернативних джерел фінансування.

Таблиця 7.1

Джерела фінансування технологічного проекту

<i>Назва джерела фінансування</i>	<i>Характеристика</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Грантове фінансування			
Краудфандинг			
Венчурне інвестування			
Бутстрепінг			

Завдання 2. Ви – український венчурний капіталіст. Проаналізуйте вітчизняний ринок інновацій та обґрунтуйте пріоритетні сфери / галузі, в які Ви були б готові інвестувати ресурси венчурного фонди, яким Ви керуєте. Результати аналізу необхідно представити у кількісних показниках за обраний період, а також у висновках щодо обрання пріоритетної сфери / галузі для інвестування.

Завдання 3. Оберіть інноваційний проект або венчурне підприємство. Коротко опишіть, у чому полягає інновація проекту (або яку венчурну інноваційну діяльність здійснює підприємство). Для обраного проекту (або підприємства) побудуйте та опишіть модель CANVAS (за наведеною формою на рис. 7.1).

Проблема	Рішення	Унікальна ціннісна пропозиція	Унікальна пропозиція впливу	Сегменти користувачів
	Ключові метрики		Канали	
Структура витрат		Джерела доходів		

Рис. 7.1. Модель CANVAS

ТЕМА 8. ЗОВНІШНІ СХЕМИ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 8

Мета: формування здатності до оцінювання ефективності зовнішніх схем венчурного фінансування.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Зовнішні венчури – це складні інтеграційні та коопераційні структури, створені на основі договірних відносин між незалежними суб'єктами підприємництва стосовно об'єднання фінансових, трудових, інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, спільної реалізації окремих етапів інноваційних проектів з метою комерціалізації інновацій.

Вони можуть створюватись однією чи кількома великими корпораціями у вигляді міжфірмових дослідницьких інститутів, науково-технічних альянсів, науково-дослідних консорціумів, спільних підприємств. Зовнішній венчур може структуруватися у кількох модифікаціях, організаційно оформлених у вигляді науково-дослідних консорціумів, венчурних стратегічних альянсів, інноваційних кластерів та ін.

Венчурний стратегічний альянс (ВСА) – це союз (кооперація) двох і більше незалежних організацій, об'єднаних договором (частіше кількома), які ґрунтуються на довірчих взаємовідносинах і укладені з метою досягнення

цілей, спрямованих на розробку та комерціалізацію інновацій через об'єднання фінансових, трудових, матеріальних, інформаційних, технологічних ресурсів і спільне (координоване) управління венчурними інноваційними проектами.

Передбачається сім етапів формування ВСА: від вивчення стану і потреб у ресурсах, визначення переліку необхідних робіт венчурної інноваційної діяльності, можливих напрямів (НДДКР, маркетинг, виробництво та збут) і варіантів співпраці між підприємствами *на першому етапі* до підписання серії контрактів про спільну діяльність *на сьомому етапі*.

Потенційних партнерів та учасників ВСА обирають за низкою важливих критеріїв.

Переваги венчурного підприємства щодо участі у ВСА: юридична незалежність партнерів (учасників) ВСА, договірний характер співпраці, можливість участі венчурного підприємства одночасно у декількох стратегічних альянсах, можливість досягнення монопольного становища на ринку, участь вітчизняних підприємств у міжнародних ВСА, зниження часових термінів виконання робіт венчурного проекту, економія ресурсів через використання ефектів масштабу та синергії, налагодження систем обміну знаннями у межах ВСА, вдосконалення систем управління та координування видів робіт у венчурному проекті, мобілізування фінансових ресурсів для виконання окремих робіт проекту за принципом "just- in-time".

Недоліки венчурного підприємства щодо участі у ВСА: договірний характер співпраці, значний ступінь невизначеності, недоліки (неточності) у підписаних договорах між учасниками ВСА, можливе зниження взаємної довіри між учасниками ВСА, незбіжність цілей і завдань учасників ВСА, ненадійність і нестабільність персонального складу комітету координації дій у межах ВСА, зниження ефективності контролю за учасниками ВСА стосовно виконання ними своїх зобов'язань за проектом.

Між компаніями-учасниками також можуть бути створені *чотири типи альянсів:* альянси кооперації; ділові альянси або бізнесові альянси; альянси експертизи; альянси М&А-типу.

Питання для обговорення

1. Визначте сутність поняття «зовнішній венчур».
2. Які характеристики та відмінні особливості мають зовнішні венчури?
3. Зробіть порівняльний аналіз внутрішніх і зовнішніх венчурів. Визначте відмінності.
4. Наведіть визначення сутності поняття «венчурний стратегічний альянс».
5. Охарактеризуйте етапи формування венчурного стратегічного альянсу.
6. Визначте особливості підбору партнерів та учасників венчурного стратегічного альянсу.
7. Визначте переваги венчурного підприємства щодо участі у венчурному стратегічному альянсі.

8. Визначте недоліки венчурного підприємства щодо участі у венчурному стратегічному альянсі.

9. Охарактеризуйте типи альянсів, їх цілі та особливості діяльності.

Тематика наукових доповідей

1. Науково-дослідний консорціум як зовнішній венчур: характеристика, особливості створення та функціонування, приклади.

2. Інноваційний кластер як зовнішній венчур: характеристика, особливості створення та функціонування, приклади.

3. Типи альянсів для створення та розвитку венчурного бізнесу в світі і в Україні.

4. Успішні венчурні стратегічні альянси в різних сферах / галузях економіки: міжнародний досвід.

ТЕМА 9. СТРАТЕГІЇ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 9

Мета: вивчення теоретичних аспектів, пов'язаних зі стратегіями у венчурному бізнесі.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Розвиток венчурного бізнесу передбачає наявність та взаємозв'язок стратегій розвитку кожного учасника сфери венчурної діяльності, а саме організацій: розробників інновацій (наукових організацій, стартапів, малих інноваційних підприємств та ін.), інфраструктури венчурного підприємництва (бізнес-інкубаторів, техноцентрів, технополісів та ін.), венчурних інвесторів (бізнес-ангелів, венчурних фондів та ін.), виробників і збутовиків інновацій (виробничі, виробничо-торговельні організації та ін.).

Бізнес-план інноваційного проекту – це документ, який містить опис його ключових характеристик – маркетингових, фінансових, організаційних тощо – які повністю висвітлюють сутність запропонованої ідеї та обґрунтовують доцільність інвестування в його реалізацію.

Найчастіше бізнес-план проекту розробляється для отримання необхідних інвестицій, тобто інвестори є основною аудиторією розробників проектів. На практиці розробляються інвестиційні презентації бізнес-планів, які представляють собою документ, що надається інвестору для первинного ознайомлення.

Під техніко-економічним обґрунтуванням (ТЕО) проекту розуміють визначення економічної доцільності реалізації проекту, що ґрунтується на

порівняльній оцінці витрат і результатів (ефектів) використання, а також строку окупності вкладень.

Техніко-економічне обґрунтування венчурного інноваційного проєкту носить характерні риси будь-якого ТЕО, має 8 основних етапів: 1) визначення місії, цілей ТЕО, встановлення критеріїв привабливості та обмежень щодо реалізації проєкту; 2) оцінювання забезпеченості проєкту науково-технічним доробком та його відповідності необхідному науково-технічному рівню; 3) оцінювання складу і вартості робіт та їх відповідності щодо обмежень фінансових ресурсів; 4) оцінювання забезпеченості трудовими ресурсами, тривалості робіт і термінів їх виконання; 5) оцінювання складу, якості і кількості матеріально-технічних ресурсів; 6) аналізування та оптимізування ризиків інноваційного проєкту; 7) оцінювання комерційної привабливості проєкту; 8) рішення про можливість реалізації проєкту.

Сталий розвиток економіки передбачає збалансованість економічної, екологічної, соціальної складових венчурного інноваційного проєкту. Саме тому до техніко-економічного обґрунтування проєкту необхідно додавати екологічне та соціальне обґрунтування.

Основні стратегії виходу інвесторів з венчурного бізнесу здійснюються через: прямий продаж своїх часток стратегічним інвесторам (Trade Sale); публічне розміщення акцій (IPO); приватне розміщення акцій (PO); викуп часток в бізнесі підприємцями (засновниками, трастом менеджерів) – Management Buy-Out (MBO); продаж часток власності іншим інвесторам індивідуальним або інституційним) для заміщення капіталу – Management Buy-In (MBI); ліквідацію венчурних підприємств, розпродаж активів та списання боргів.

Питання для обговорення

1. Визначте особливості планування розвитку венчурного бізнесу в Україні.

2. Охарактеризуйте особливості бізнес-планування у венчурному бізнесі. Чи залежить зміст бізнес-плану від стадії життєвого циклу венчурного підприємства?

3. Якими повинні бути можливості для успішної реалізації венчурного проєкту?

4. Визначте сутність та етапи техніко-економічного обґрунтування венчурного інноваційного проєкту. Наведіть характеристики етапів та вкажіть на особливості взаємозв'язків між етапами.

6. Визначте та охарактеризуйте основні стратегії виходу інвесторів з венчурного бізнесу.

7. Визначте переваги та недоліки основних стратегій виходу інвесторів з венчурного бізнесу.

Тематика наукових доповідей

1. Бізнес-планування у венчурному бізнесі: особливості розробки залежно від етапу життєвого циклу. Особливості презентації бізнес-планів інвесторам.
2. Українські венчурні інвестори: приклади успішної реалізації стратегій виходу з венчурного бізнесу.
3. Стратегія сталого розвитку венчурного інноваційного проєкту.
4. Інвестиційна природа венчурної філантропії.

ТЕМА 9. СТРАТЕГІЇ У ВЕНЧУРНОМУ БІЗНЕСІ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Мета: формування здатності до аналізу стратегій у венчурному бізнесі.

Завдання 1. Ознайомитись з матеріалами відео за посиланням: Як венчурні фонди обирають стартапи і що відбувається після інвестицій. https://www.youtube.com/watch?v=c_XmG3U_0j4. За результатами ознайомлення з відео необхідно відповісти на такі запитання: 1) Чи мають венчурні фонди України чітку спеціалізацію? 2) Скільки венчурних інвесторів може бути у одного стартапу? 3) Чим, окрім фінансування, венчурний фонд може допомогти стартапам, які до нього звернулись? 4) В яких країнах світу стартапами почувають себе комфортно?

Завдання 2. Ознайомитись з матеріалами публікації та відео за посиланнями: 1) Як презентувати свою справу інвестору за 60 секунд: поради від топ-менеджерів і власників великого бізнесу. <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/elevator-pitch-samoprezentaciya-startapu-za-kilka-sekund-yak-zaluchiti-investiciji-50182970.html>. 2) Як продати себе за 60 СЕКУНД? | VISA ELEVATOR PITCH DAY | FEDORIV VLOG. https://www.youtube.com/watch?v=59VvA_LK44A.

За результатами ознайомлення з матеріалами необхідно відповісти на такі запитання: 1) У чому полягають особливості презентації власної бізнес-ідеї за технологією ELEVATOR PITCH DAY? 2) Який досвід у бізнесі мають члени журі (експерти)? 3) Презентація якої бізнес-ідеї запам'яталась і сподобалась більше за інші? 4) Якщо Ви були б на місці експертів, в яку бізнес-ідею вклали інвестиції і чому?

Завдання 3. Ви – венчурний аналітик. Вам необхідно уважно ознайомитись з матеріалами, представленими на сайті Премії року для інвесторів в інноваційній сфері «Mazepa Awards» за посиланням: <https://mazepaawards.com/>, За інформацією у номінаціях «Інвестор року» і «Exit

of the year» проаналізуйте стратегії діяльності інвесторів, визначте успішні стратегії виходу з бізнесу. Зробіть висновки про особливості реалізації стратегій у венчурному бізнесі.

Завдання 4. За результатами виконання завдання 4 за темою 5, Ви як венчурний підприємець розробили та запропонували для реалізації актуальну інноваційну ідею. Розробіть презентацію цієї ідеї для представлення венчурним інвесторам. Слайди презентації повинні відповідати вимогам до змісту бізнес-плану передпосівної стадії.

ТЕМА 10. РОЗВИТОК ВЕНЧУРНОГО БІЗНЕСУ В СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 10

Мета: формування здатності до визначення тенденцій розвитку венчурного бізнесу в світі та в Україні.

Теоретичні відомості та ключові терміни

Венчурний бізнес є одним із найважливіших складників інноваційного процесу та перспективним механізмом економічної стабілізації держави, феномен розвитку якого пов'язаний із пріоритетним функціонуванням високотехнологічних та ризикованих галузей. Передові країни вже підтвердили ефективність і результативність венчурного бізнесу, тому доцільно розвивати венчурний бізнес і в Україні. *Венчурні інвестиції* можуть стати одними із альтернативних джерел фінансування і розвитку бізнесу в Україні, ефективним джерелом фінансового забезпечення наукових розробок та перетворення їх на конкурентоспроможний продукт, що надзвичайно важливо для зовнішньоекономічної торгівлі України на шляху до євроінтеграції.

Ринок венчурних інвестицій переживає не найкращі часи. Фінансування венчурного капіталу значно скоротилося у США (на 30%), але спад венчурного капіталу в Європі особливо глибокий (на 61%). *2023-й рік експерти вважають найгіршим роком* для стартапів та венчурної індустрії як мінімум за останнє десятиліття. У світі зберігається високий рівень інфляції та загроза глобальної економічної рецесії, а до великої війни в Україні додалися воєнні дії в Ізраїлі. За три квартали 2023 року збанкрутувало більше стартапів, ніж за весь 2022 рік. Протягом 2023 року інвестиційні компанії зібрали лише \$42,7 млрд усього для 344 фондів. У 2022-му ці показники були значно вищими – \$172,5 млрд та 1278 фондів.

До початку повномасштабного російського вторгнення в Україну прогнозувалось, що український ринок венчурного капіталу в найближчі кілька

років покаже стрімке зростання. Позитивний прогноз мав обґрунтовані підстави.

Активний розвиток венчурного бізнесу стримується низкою чинників, серед яких: недосконалість законодавчої бази; недостатність джерел фінансування інвестицій; нерозвиненість фондового ринку, брак гарантій для інвестора венчурного бізнесу; нерозвиненість неформального сектору венчурного бізнесу, основними представниками якого є бізнес–ангели; нестабільна ситуація в секторі генерації наукових знань; недостатня кількість проєктів на ринку венчурного інвестування; брак фахівців у сфері венчурного підприємництва; недосконалість інституту захисту інтелектуальної власності та відсутність розвиненої системи комерціалізації; відсутність чіткої державної політики сприяння розвитку венчурного бізнесу та економічної заінтересованості більшості господарських суб'єктів у реалізації принципово нових розробок, нововведень високого техніко-економічного рівня.

Незважаючи на всі перелічені чинники, що стримують розвиток венчурного бізнесу є *підстави стверджувати про ймовірний розвиток венчурного інвестування в Україні*. Науковцями та практиками розроблено напрями розвитку венчурного бізнесу в Україні. Державні органи працюють над розробкою державної політики, яка б забезпечувала умови для розвитку венчурного бізнесу в Україні.

Для розвитку венчурного бізнесу Україні необхідна *інноваційна інфраструктура*. До функцій інноваційної інфраструктури належать: фінансово-інвестиційна, кадрова, наукова, творча, матеріально-технічна, маркетингова, рекламна, інформаційна, консалтингова, менторингова, нормативно-правова, інтеграції у міжнародне інноваційне середовище, страхування. Інноваційна інфраструктура виконує важливі для венчурного бізнесу завдання.

Інкубатори – це організації, які пришвидшують процес розвитку молодих інноваційних підприємств, надають доступ до своїх фінансових, матеріальних та нематеріальних активів унаслідок виконання різноманітних офісних, інформаційних, консультаційних, технічних послуг.

Технопарки – це науково-виробничі територіальні комплекси, до складу яких входять дослідні інститути, лабораторії, експериментальні заводи з передовою технологією. Їх формують на заздалегідь підготовлених територіях навколо великих університетів з розвинутою інфраструктурою.

Технополіси – це міста передових (високих) технологій, наукових досліджень і проєктно-конструкторських розроблень у відповідних галузях виробництва; цілісні науково-виробничі комплекси; технополіси можуть формуватися як на базі нових, так і реконструйованих міст.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте позитивні та негативні тенденції розвитку венчурного бізнесу в світі.

2. Які тенденції зміни обсягів венчурного інвестування спостерігались в світі за період 2021-2023 років? З якими подіями ці зміни були пов'язані?
3. Як можна охарактеризувати розвиток венчурного бізнесу в Україні. На якій стадії розвитку знаходиться венчурний бізнес України?
4. Які чинники стримують розвиток венчурного бізнесу в Україні?
5. Визначте напрями розвитку венчурного бізнесу в Україні.
6. Визначте основні напрями успішного залучення венчурних інвестицій в Україну.
7. Які заходи необхідно реалізувати для розвитку інноваційної інфраструктури України?
8. Як можна оцінити розвиток організаційних форм венчурного бізнесу в Україні?
9. Які функції та завдання повинна виконувати інноваційна інфраструктура?
10. Що таке інкубатор? Які він має характеристики? Як можна класифікувати інкубатори?
11. Наведіть основні характеристики бізнес-інкубаторів та послуги, які вони надають венчурному бізнесу.
12. Охарактеризуйте технопарки, визначте особливості в їх діяльності, головні переваги, вкажіть, що входить до складу їх розвинутої інфраструктури.
13. Наведіть визначення технополісів. Які найвідоміші в світі технополіси Ви знаєте? Чи необхідним є створення технополісів в Україні?

Тематика наукових доповідей

1. Головні тенденції розвитку венчурного бізнесу в світі.
2. Тенденції розвитку венчурного бізнесу в Україні.
3. Розвиток бізнес-інкубаторів в світі і в Україні.
4. Розвиток технополісів в світі і в Україні.
5. Розвиток технопарків в світі і в Україні.

Методи контролю

Органічною складовою навчального процесу є контроль рівня знань здобувачів. Під час вивчення навчальної дисципліни «Управління венчурним бізнесом» застосовується поточний, контроль за розділами і семестровий (підсумковий) контроль знань. Всі вказані види контролю тісно взаємопов'язані та використовуються з метою стимулювання ефективної роботи здобувачів, забезпечення об'єктивного оцінювання рівня їх знань.

Оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів з дисципліни враховує всі види занять, в тому числі лекційні, семінарські та практичні заняття, а також самостійну та індивідуальну роботу.

Перевірка та оцінювання знань здобувачів з дисципліни проводиться кількома методами:

1. Поточний контроль:

- а) оцінювання знань під час семінарських і практичних занять;
- б) оцінювання знань з використанням поточних тематичних тестів;
- в) оцінювання завдань самостійної роботи;
- г) оцінювання завдань індивідуальної роботи.

2. Контроль за розділами:

- а) оцінювання знань на основі тестів за темами, що входять до складу розділу;
- б) проведення письмових контрольних робіт за темами, що входять до складу розділу.

3. Семестровий контроль:

- проведення заліку.

Після закінчення вивчення навчальної дисципліни підсумковий контроль проводиться у формі заліку і здобувач може набрати протягом семестру від 60 до 100 балів включно.

Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота										Всього балів
Розділ 1				Розділ 2						
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	T 10	60 – 100
6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	

12.2 Критерії оцінювання:

1) "відмінно" (90-100 балів) – здобувач виявляє всебічні системні і глибокі знання програмного матеріалу, вільно оперує матеріалом, чітко володіє понятійним апаратом, вміє аналізувати і робити висновки;

2) "дуже добре" (82-89 бали) – здобувач виявляє широкий професійний кругозір, уміння логічно мислити, виявляє достатньо системне і глибоке знання програмного матеріалу, чітко володіє понятійним апаратом, проте у відповідях допускаються окремі неточності, які не змінюють суті питання;

**Шкала: національна та ECTS і критерії
оцінювання до визначення рівня знань і навичок**

12.1 Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	зараховано
82 – 89	B	
74 – 81	C	
64 – 73	D	
60 – 63	E	
35 – 59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

3) "добре" (74-81 бали) – здобувач виявляє достатньо глибоке знання програмного матеріалу, володіє понятійним апаратом, вміє аргументувати свої відповіді, проте у відповідях допускаються неточності, які впливають на чіткість розуміння матеріалу;

4) "задовільно" (64-73 бали) – здобувач виявляє недостатньо глибоке знання програмного матеріалу, володіє основним понятійним апаратом, але допускає принципові помилки;

5) "достатньо" (60-63 бали) – здобувач виявляє слабкі знання, у відповідях не точно формулює причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, оперування фактами відбувається на рівні запам'ятовування, допускаються значні помилки;

6) "незадовільно" (35-59 бали) – здобувач виявляє значні прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, у володінні окремими поняттями, не знає більшої частини фактичного матеріалу, не вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, завчивши матеріал без його усвідомлення.

Рекомендована література

Основна література

1. Управління венчурним бізнесом: конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання, спеціальність 073 «Менеджмент» / Упорядник: С.С. Ткачова – Харків: [б. в.], ДБТУ, 2024 – 113 с.

2. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності: навчальний посібник для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 073 Менеджмент. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.

3. Диба М. І., Гернего Ю. О. Венчурне фінансування: навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2021. 144 с.

4. Кареба М. І. Управління венчурним бізнесом : опорний конспект лекцій / М. І. Кареба – Миколаїв: МДАУ, 2016. – 114 с.

5. Кузьмін О.Є., Литвин І.В. Венчурний бізнес: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. – 350 с.

6. Кузьмін О.Є., Литвин І.В. Венчурний бізнес: особливості розвитку та глобалізаційні аспекти: Підручник. Львів: Львівська політехніка, 2019. – 412 с.

7. Управління венчурним бізнесом: конспект лекцій для студентів за напрямом підготовки «магістр», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізації «Менеджмент інвестицій та інновацій» / Укладачі: О.В. Гук, Г.А. Мохонько – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 102 с.

Допоміжна література

8. Ватченко О.Б., Ватченко Б.С., Черевко О.Л. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посібник. Дніпро : Акцент ПП, 2017. – 404 с.

9. Короткий посібник для підприємців щодо ангел-інвестицій та залучення венчурного капіталу для розвитку бізнесу. Проєкт «Глобальна інноваційна програма чистих технологій для малих та середніх підприємств в Україні». Серія коротких посібників, Київ, UNIDO 2021. – 50 с.

10. Рекомендації по складанню бізнес-плану, розроблені Українським Фондом підтримки підприємництва (УФПП). – URL: <http://ufpp.kiev.ua>.

11. Як отримати фінансування для реалізації проєкту комерціалізації наукової розробки/технології . «Практичний посібник для роботи регіональних мереж трансферу технологій на базі місцевих центрів/офісів трансферу знань і інновацій», підготовлених в рамках проєкту Міністерства розвитку громад та територій України «Розвиток міжрегіональної мережі трансферу технологій». Технологічний бізнес-інкубатор «Харківські технології», Харків. – 61 с.

Електронні інформаційні ресурси

12. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (ДФКУ). Офіційний сайт. URL: <https://sfii.gov.ua/>.

13. Державне підприємство "Український інститут інтелектуальної власності" (УІВ) Управління патентно-інформаційних послуг. Офіційний сайт. URL: <http://iii.ua/uk>.

14. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020-2025рр. «Парламентські Слухання» (№ 5, 2019).

15. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення

національного органу інтелектуальної власності від 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-20#Text>.

16. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

17. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

18. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.

19. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 2012 р. № 3715-VI / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>.

20. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#n12>.

21. Українська асоціація венчурного та приватного капіталу. Офіційний сайт. URL: <https://uvca.eu/uk>.

22. Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу. Офіційний сайт. URL: <https://www.uaib.com.ua/>.

23. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (IP офіс). Офіційний сайт. URL: <https://nipo.gov.ua/>.

24. Український соціальний венчурний фонд (УСВФ). Офіційний сайт. URL: <https://www.usv.fund/>.

25. Український фонд стартапів (УФС) (офіційна назва Фонд Розвитку Інновацій). Офіційний сайт. URL: <https://usf.com.ua/>.

26. Центр підтримки технологій та інновацій –Technology and Innovation Support Center (TISC). Офіційний сайт. URL: <https://tisc.nipo.gov.ua/>.

Навчальне видання

УПРАВЛІННЯ ВЕНЧУРНИМ БІЗНЕСОМ

Методичні вказівки
для семінарських і практичних занять

Упорядник:

ТКАЧОВА Світлана Сергіївна

Формат 60 x 84 1/16. Гарнітура Garamond
Авторських арк. – 1,3. Умовн. друк. арк. – 2,3.

Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських? 44